

Տարեկան գի՞նը 10 բութի, կէս տարվան 6 բութ.
Առանձին համարները 5 կօդէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիշան խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Տիֆլիս, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

ԱՐԴՅՈՒՆ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւտօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է առնեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչյւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻԿ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր փաստ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուկ.
Նամակ Թէոդոսիայից. Նամակ Ախալքալաքից.
Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱԲ-
ՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ
ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐ.—ԲԱՆԱՏՈՒՐԱԿԱՆ. Գրական գէմքեր.

U S C P U U S

Վերջին երկու ամիսներում քաղաքակիրթ աշխարհին կարծես վիճակված է տեսնել, թէ ի՞նչպէս արդարադատութիւնը զոհվում է քաղաքական նկատումներին և կուսակցական նույտակներին։ Այն ժամանակ, երբ Ռէննում արձակվում էր ապշեցնող դատավճիռը մի մարդու դէմ, որի յանցանքը ապացուցանել չը կարողացան, բայց որը հարկաւոր էր իրեւ քաւութեան նոխազ՝ մի ուրիշ մեծ դատավարութիւն սկսվեց Բելգրադում, մի գործ, որ նոյնպէս հետաքրքրութիւն է ներկայացնում եթէ ոչ ամբողջ աշխարհի, գոնէ Սերբիայի և նրա հարևան երկիրների համար։ Իսկ Կնեմեփիչ, ինչպէս գիտենք՝ մի քանի ժամանակ առաջ փորձեց ապացուցանել նախկին թագավորութիւնը Սերբիանի գահը։ Թագաւորը շուտով անձնատուր եղաւ մի հակառուսական քաղաքականութեան և ընկաւ Աւստրիայի գիրկը։ Այսպիսով նա դարձաւ անվերջ երկպառակութիւնների պատճառ, հրաժարվեց գահից և ապրում էր արտասահմանում։ Սերբիան համեմատապանել նախկին թագավոր Միլանին, որը հէնց յանցագործութեան տեղում յայտնեց, թէ սպանութեան փորձ անողը մի ամբողջ կուսակցութեան դործիքն է։ Այդ կերպ վերաբերմունքը ծնունդ տուեց մի ամբողջ գրամայի, որ այսօր տակն ու վրա է առում գժբախտ Սերբիան։

Սերբիայի դժբախտութիւնները այսօր կամ երեկ չը սկսվեցին։ Դեռ ներկայ դարի սկզբում այդ սլատոնական ազգը տղատվեց թիւրքական լծից և երկար ժամանակ, մինչև վերջին ռուս-թիւրքական պատերազմը, մի իշխանութիւն էր, որ հարկ էր վճարում Թիւրքիային, վայելելով մի կիսով չափ անկախութիւն։ Բայց միայն թիւրքական լուծը չէր այդ երկրի դժբախտութեան պատճառը։ Նրան կեղեցրում էին և ներբին խոռովութիւնները, որոնց պատճառը երկու դինաստիաների մրցութիւնն էր։ Սերբիան իր գահի երկու թեկնածուներ ուներ ունէր - Կարագէօրգիեվիչների տոհմը, որ սերբիական ազատութեան առաջին ղե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԵՄքԵՐ

Ա.

ԱՅՍ ՀԱՄԱՊՈՅԻ ԱՎԱՋՈՒԹԵԱՆՑ
XII

Այս համարուած և ամփոփի տեսութիւնից ար-
դեն պարզվում է, թէ ինչ ահազին ծառայու-
թիւն մատուցեց Նազարեանց իր ազգին, ցոյց
տալով նրան ազգայնութեան, մայրենի լեզուի
մեծ խորհուրդը։ Բայց Նազարեանց թթու հայ-
ութեանսէր չէր, ատում էր ազգայնական Փանա-
տիկոսութիւնը, կղզիացումը։ Ուստի մայրենի
լեզուի ընդարձակ ծաւալման հետ նա պահան-
ջում էր և օտար լեզուների ուսումնասիրութիւ-

Նախապատռոթիւնը Նազարեանց տալիս
էր պետական լեզուին, որը պէտք էր շատ լաւ
սովորել իբրև Ռուսաստանի հպատակ, իբրև
օպղաբացի: Միւս լեզուներից նա անհրաժեշտ
էր համարում մանաւանդ եւրոպական նոր լե-
զուները: Մի խօսքով՝ նա պահանջում էր հա-
յրամարդկային լայն կրթութիւն ազգային հի-
մունքների վրա:

կազմարն էր, և Օբրենովիչների տոհմը: Եկու հակառակորդ տների մրցակցութիւն Սերբիայի ներքին պատմութեան մէջ շատ խուռը ու սև էջներ է բացել: Բայց աջ զութիւնը ի վերջոյ Օբրենովիչներին վերապահված: այս տոհմը Սերբիայի տգարձաւ և հայրենիքի ու ահմաններից դուքչեց Կարագէօրգիեվիչներին: Սերբիա երախտապարտ է Օբրենովիչներին. Միլա էր, որ 1876-ին, սլաւոնական շարժմամենախիստ միջոցին, Զերնօգօրիայի հմիասին պատերազմ հրատարակեց Թիւքիայի դէմ, մի պատերազմ, որ թէև դը բախտ էր սերբիացիների համար, բայց աջարձաւ նախերգանք 1877-ի ռուս-թիւքական պատերազմին, որին մասնակցեց Միլանը ու զրա համար Քերլինի դաշնագով կատարեալ անկախութիւն ձեռք բրեց, Սերբիան գարձրեց թագաւորութիւնը:

Բայց այդ մեծ գործը չը կարողաց ընդ միշտ ամրացնել Միլանի գահը: Թու գաւորութ շուտով անձնատուր եղաւ մի հակառուսական քաղաքականութեան և ըստ Աւստրիայի գիրկը: Այսպիսով նայարձաւ անվերջ երկպառակութիւններ պատճառ, հրաժարվեց գահից և ապրուեց արտասահմանում: Սերբիան համեմատ բար խաղաղ էր, քանի որ Միլանի որդին, Ալեքսանդրը, անչափահաս էր երկիրը նրա անունից կառավարում է ինամակաները: Բայց հէնց որ հիւանդու Ալեքսանդրը չափահաս գարձաւ իր ձեռքն առաւ կառավարութիւնը՝ Մալանը, որ մինչև այդ ամենքին առ լի էր դարձել իր անառակ կեանքուստ կանք իր ինտրիգները և կարողացաւ այդ պէս ազգել իր որդու վրա, որ հակառակ առ տուած հաստատ խոստման, վերադաւ Սերբիա և ստանձնեց զօրքերի զլիստը հրամանատարի պաշտօնը: Վերանցուգիշտան նախկին խռովութիւնները, այս մատական կուսակցութիւնը հակառակ Միլանին և նրա աւստրիամոլ քաղաքականութեան, ուստի և հեռացրվեց պաշտօնը ներից և դարձաւ մի հակապետական ոյտ Կարագէօրգիեվիչների բաղձանքները գուշ և նորից յարութիւն առան այդքան երկարատե կառավարութիւնների ժամանականաւանդ որ Ալեքսանդրոս հեւանոսու

թեան վերջին տարիներում: Նա առաջարկ
մի մեծ դպրոց բաց անել Նոր-Նախիչևան ք
ղաքում, մշակեց դպրոցի մանրամասն ծրագիր
Բայց Բնէ միջոցներով: Բոլոր ոռուսահայերի
ջակցութեամբ—ասում էր նա: Մեծատունն
վրա յոյս զնել չէր կարելի. այդ դասակար
ցոյց էր տուել, որ միայն մարմական հածո
ների համար ապրել զիտէ, որ ընդունակ
հասկանալ, թէ ինչ է հասարակական շա
ընդհանուրի օգուտը: Ուստի Նազարեանց ց
էր աւլիս աւելի յուսալի, աւելի հաստատ
տարրը—ծողովուրդը: Գեղեցիկ կերպով բաց
տրելով եսամոլութեան վատութիւնը և ց
տալով, թէ ինչեր կարող է անել ընկերակ
հոգին, հաւաքական գործունէութիւնը՝ Նազ
րեանց հաւատացած էր, որ հասարակ արհ
տաւորների նուիրած կօպէկները կարող են
պիտի լինեն այդ մեծ դպրոցի հաստատուն խ
ոհսիս:

Այսքանը ազգային կրթութեան ծրագրի բաժնի մասին: Խսկ ինչ պէտք էր անել ժողովրդական կրթութիւնը գրականութեան և մուլի միջոցով տարածելու համար: Նազարեա առաջարկում էր կազմել մի բարեգործական կերպութիւն, որի զիստոր նպատակը պիտի էր հրատարակչական գործունէութիւն: Կոդնէր աղքատ ուսանողներին, կը հրատարակէր գրքեր, ամսագիր և այդպիսով զարկ տար հանրային կրթութեան:

իսկ բացի նրանից օբրենովիչների տ
մի այլ ներկայացուցիչ չունի։
Իրերի այս գրութեան մէջ կնես
փողոցում ըէվլվէր պարպեց Միլանի
և ապա խոստովանեց, թէ իրան վա
էլն արմատականների պարագլուի
սպանութիւն կատարելու համար։ Մի
այդ խոստովանութիւնը գործիք շնոր
հան ատելի արմատականներին ոչնչա
լու համար։ Զինուորական դատարան կ
վեց. արմատականներից շատերը ձեռ
կալվեցան, և առաջ եկաւ պետական
ւազրութեան մի մեծ գործ։ Սակայն
տաստանական քննութիւնը մինչեւ ա
բաւական փաստեր է տուել, որոնք ա
ցուցանում են, թէ մեղադրվող արմա
կանները զուր են նստել մեղադրվող
նստարանի վրա, և պետական դաւադ
թիւնը Միլանի և նրա կողմնակից
սարքած բանն է։ Կնեմենվիչ դատարան
ուրացաւ իր նախկին խոստովանութ
ները և ասաց, որ ինքը այդպիսի ց
մունքներ տուել է՝ ոստիկանների
դրած բռնութիւնների ազգեցութեան
Միլա կողմից Ալեքսանդր թագաւորը
մոզգած է, որ սպանութեան փորձը
մատականների գործն է և որ ներկայ
տը մի լաւ միջոց է այդ կուսակցութեան
ոչնչացնելու համար։ Ուրեմն այստե
ինչպէս և Տէնում, զինուորական դա
ւորների առաջ կայ միևնոյն ծանր
ցը. արդարադատութիւնն թէ մեծա
ների հրաման՝ քաղաքական մի յայտնի
պատակ իրագործելու համար։ Բելգր
դատը դեռ չէ վերջացել. բայց կարե
տարակոյս ունենալ, որ սերբ օֆիցեր
առաջ էլ արդարութեան վերացական
հանջներից գերակշռիւ պիտի հանդ
նայ թագաւորի և բանակի գլխաւոր
մանատարի կամքը, թէև նոյն իսկ
տրիական լրագլուները խորհուրդ են ա
չը գարձնել արդարադատութիւնը քա
քական կոյր վրէժիսնդրութեան գործիք
Այս, չը կայ աւելի տգեղ ու խա
բան՝ քան դատարանները այդպիսի
ծիք գարձնելը։ Արդարադատութիւնը
տի պատժէ իսկական յանցաւորներին,
երբ նա իր գործառնութեան մէջ ա
աջ ու ձախ նաև ականջ ու անի սո

մրգան յարմար էին հայերի այն ժամանակութեանն Զը ընսնենք այդ հարցերը, քան
այդ աւաշարկութիւններից ոչ մէկն էլ չիր նացաւ գծագրած չափերով։ Հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, չը հասկացաւ իր օգուած կարողացաւ ինքնարերաբար գործ սկսած ապահանել։ Եւ եթէ մենք որոնսնենք, թէ ազգեցութիւն ունեցան Նազարեանցի աները և ինչ պտուղ տուին՝ գուցէ միայն գուի Մարդասիրական ընկերութիւնը գտներեմ մասնաւոր իրականացում, նեղ չափանիշը ընկերութեան, որ Նազարեանց առաջնութեան ոյժ է տալիս այն հանգամանք որ Մարդասիրական ընկերութեան հիմնադրամ Ռուսական կայսերական գույք է առաջարկութեան համար։ Այս մարդութեան ոյժ է տալիս այն հանգամանք որ Մարդասիրական ընկերութեան հիմնադրամ Ռուսական կայսերական գույք է առաջարկութեան համար։

բեանց շատ լաւ գիտէր, որ հայրը կրօն
ազգ են և հոգեռականութիւնը մեր մէջ
տարելիք դեր ունի: Այդ պատճառով նա
քան աշխատում էր, այնքան քարոզում էլ
հոգեռական դասը բարեկարգվի, վերան
շական գործունէութեան ընդունակ դառ
նա ասում էր հոգեռներին. ժողովուրդը
կարող չը գնալ ժամանակի հետ. նա ա
շարժվում է, իսկ դուք կանգնած էք. դուք
ըստ էք ցետ մնալ, շատ հեռու ձեր ժաման
է, ձեր հոգեռն ձեռ կը մտանան. Ձեռ կը

Նրա ասածին՝ այն ժամանակ նա այլ ես
մարդկային մաքուր խղճմտանքի մի ան-
կողմնակալ արտայայտիչ չէ գառնում;
վրա մի զարհուրելի գործիք զանազան մուժ
հաշիւներ մաքրելու համար: Ներկայ ժա-
մանակներում արդարադատութեան սկզբ-
բունքը գոնէ պիտի պահպանված լինի
ապականված մարդկութեան մէջ...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՆ

Մեր նաւթային մայրաքաղաքի «չընազութիւնաներին» շատ նկարագրութիւններ են եղել նույիրված, բայց, խոստովանում ենք, մենք շատ քիչ ենք տեսել այդ չընազութիւնների այնպիսի գեղեցիկ գասաւորութիւն, որպիսին աջողվել է պարիգօրիյ Լվովին «ԽՈՅՍՏԻ» լրագրում։ Նա լաւ կարողացել է նաւթաշխարհի զարդերը կտոր-կտոր վերցնել և շարել թղթի վրա։ Ամենից առաջ նա տանում է ընթերցողին այդ բոլոր չընալ, չըեղ, հրաշալի երևոյթների աղդիւրի—նաւթահորի մօտ։ Այդտեղից պէտք է սկսել, որովհետև Բագրում ամեն ինչ այդտեղից է սկսվում։

Նաւթանորի մէջ մուրճը ծակում է, կտրում
է, գրո՞ն է տալիս նաւթի իւրաքանչիւր ալիքը
նուաճելու համար և երբեմն մեծ խորութեան
մէջ նաւթ է գողանում հարևան թշնամի
Հոռից:

Այստեղ կատաղի կռիներ են լինում մի վերջոկ հողի համար. այստեղ մարդիկ, բաւա-
կան չը համարելով տասն միլիոնանոց կարո-
ղութիւնը՝ հարևաններից նաւթ են գողա-
նում և, դատաստանի տակ ընկնելով, վեր-
ջացնում են ինքնապահութեամբ. այստեղ
երբեմն անհետ կորչում են անախորժ վկանե-
րը, որոնք կարող կը լինէին պատմել մեզ,
թէ ինչպէս են յափշտակվում պետական և
մասնաւոր հողերը:

Մտէք քաղաք:
Զեր առջև մազութիւն և նաւթային տականը-
ների մի ամբողջ կոյսւղի կայ—Կասպից ծովը,
կեղտուա և չար:

Չորս կողմում չէ երեսում ծառ. չէ լսվում
թաչունի ձայն. այնտեղ, ուր նաւթ է հոսում՝
ուրիշ բան չէ բնում բացի մարդկային ագա-
լունք:

Գործ Տովմիւնից:
Քաղաքը մեծանում է, անդադար նոր շինութիւններ են կատուցվում սպիտակ բարերից, բարձրահայեցաց, գեղեցիկ:
Յիսուն աստիճան ջերմութիւն ունեցող մի

Մենք տեսանք, թէ ինչպէս վերաբերվեց հոգևորականութիւնը այդ բարողին, տեսանք, թէ ինչպէս «բէֆօրմ» բառը ֆանտատիկոսութեան պայմիւն առաջացրեց։ Կղերը իրան յատուկ նեղսրառութեամբ այնպէս բացատրեց այդ «բէֆօրմ» բառը, որպէս թէ Նազարեանց ուզում է փոփոխութիւն մտցնել եկեղեցու դաւանական մասի մէջ. մինչդեռ Նազարեանցի միտքը վարչական վերանորոգութիւններին է վերաբերվում, միայն այն մասին, որ փոփոխելի էր *): Իր դէմ գործադրած ամօթալի միջոցներից յետոյ, Նազարեանց հասաւ այն տիտուր, բայց զժքախտաբար անհերքելի եղբակացութեան, որ հայերը իրանք իրանց օգնութեամբ պիտի գնան առաջադիմութեան ճանապարհով, անտես անելով հոգնորականութիւնը։ Դա մարգարէական գուշակ է լինելու համար։

կութիւն էր:

XII

Համարեա ամեն մի վերանորոգիչ ունեցել է
յայտնի չափով աղանդաւորութիւն, միակող-
մանի յամառութիւն։ Այդ յատկութիւնը մենք
տեսնում ենք և Նազարեանցի մէջ։ Նա հա-
մոզված էր, որ աշխարհաբար լեզուն պիտի
կազմվի գրաբարի վրա և սսատիկ արհամարհան-
քով էր նայում գաւառաբարբառներին, ժո-
ղովրդի գործական լեզուին։ Այդ պատճա-
ռով էլ նրա ընդունած աշխարհաբարը տգեղ է,
լի գրաբարի ձևերով, և շատ տեղերում անհաս-
տիւն է անուն նաև անհամարհանքութիւն։

Կը Բ-
ային: *) Այդ միաբը շատ գեղեցիկ կերպով բացառեցէլ է
Նալբանդեանը կ. Պօլսի «Մեղու» լրագիրի մեջ:

